

GAT

GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM

Eőri Teréz: A XXI. század multifunkcionális mezőgazdaságának stratégiái

Lentner Csaba: A „magyar modell” nemzetközi és hazai

összefüggésrendszere, fenntarthatóságának esélyei

Ambrus Attiláné: Folytatódik-e a HUF felértékelődése?

Szabady Balázs: Házassági mobilitás – társadalmi struktúra és házasság

Schmidt Péter: A Johan Béla Népegészségügyi Program és az egészségügyi
alapellátás kapcsolata

Csengei Gábor: Költséggyaldalkodás és forrásallokáció az egészségügyben

Almásy Sándor: A független Ukrajna gazdaságának történelmi-politikai háttere

Tompos Judith: Kína és a szocialista piacgazdaság

2003/1

Társadalomtudományi folyóirat

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Andrásy Adél egyetemi tanár,
Dr. Dézsy József egyetemi tanár (Bécs),
Dr. Fecske Mihály egyetemi tanár,
Dr. Gidai Erzsébet egyetemi tanár
(a szerkesztőbizottság elnöke),
Dr. Lentner Csaba egyetemi docens

Megjelenik félévente

GT

**A szedést Bosnyákovits Józsefné készítette,
a tördelés Takács Eszter munkája.
A nyomtatás 2004 júniusában készült.**

Szerkeszti: Kormányosné Aranyi Krisztina

Felelős kiadó: Dr. Gidai Erzsébet
Kiadja a „Prognózis 2000” Alapítvány

ISSN 0865 7823

Tartalom:

GAZDASÁG 9

Eőri Teréz:

A XXI. század multifunkcionális mezőgazdaságának stratégiái 9

Lentner Csaba:

A „magyar modell” nemzetközi és hazai összefüggésrendszere,
fenntarthatóságának esélyei 25

Ambrus Attiláné:

Folytatódik-e a HUF felértékelődése? 41

TÁRSADALOM ÉS POLITIKA 50

Szabady Balázs:

Házassági mobilitás – társadalmi struktúra és házasság 50

Schmidt Péter:

A Johan Béla Népegészségügyi Program és az egészségügyi
alapellátás kapcsolata 63

Csengei Gábor:

Költséggazdálkodás és forrásallokáció az egészségügyben 77

NEMZETKÖZI KITEKINTÉS 110

Almásy Sándor:

A független Ukrajna gazdaságának történelmi-politikai háttere 110

Tompos Judith:

Kína és a szocialista piacgazdaság 135

Támogatóink: 153

Kína és a szocialista piacgazdaság

I.

Az 5000 éves Kína Mao haláláig, a Négyek Bandájával való leszámolás időpontjáig teljes politikai elszigeteltségben élt. Gazdasága rossz struktúrájú, alacsony színvonalú és rossz határfokú volt.

1979-ben Theng Hsziaoping meghirdette a nyitás és a reform politikáját, amelynek keretében átalakította a gazdaságot, normalizálta a külvilággal való kapcsolatokat és célul tűzte ki, hogy 2000-ig meg-négyszerezik az ipari és a mezőgazdasági termelés értékét.

1978 és 1984 között a falvakban elterjesztették az ún. felelősségi rendszert, amelynek keretében a parasztsaládok állandó parcellákat kaptak megművelésre, az államnak kötelezően eladandó rész feletti hányaddal pedig a parasztok maguk rendelkeztek.

1984-től megkezdtek az egyéni érdekeltség – falvakban nagy sikert aratott – rendszerének bevezetését a városokban, ennek eredményeként megnőtt a vállalatok önállósága.

Ezt követően a reformfolyamat megtorpant, majd 1992-től a „szocialista piacgazdaság” jegyében a kínai gazdaság éveken át 10%-os ütemben fejlődött.

Kína ratifikálta azóta az összes fontos nemzetközi egyezményt, belépett valamennyi nagy politikai, gazdasági és pénzügyi szervezetbe. A gazdasági élet reformja keretén belül kiépítette a kizárólag bérelt földeken a szerződéses háztáji gazdaságok rendszerét a szövetkezeti és az állami nagyüzemi gazdálkodás mellett, megszüntette a mezőgazdasági termékek árváltozásainak ellenőrzését, a legtöbb terméknel felszámolták a központilag meghatározott felvásárlásokat, emiatt javult a gazdaságok jövedelmezősége.

* A cikk posztumusz tanulmányként jelenik meg szerzője tragikus halála miatt. E nagyszerű asszony emlékét szívünkben őrizzük.

Megkezdődött a thengi teória alapján a szocialista piacgazdaság sajátosan kínai módjának megteremtése, a nehéziparral szemben a könnyűipar és a szolgáltatóipar fejlesztése.

A gazdaság újrastrukturálásával egy időben megindították a pénzügyi és adózási reformokat, és kiépítették a külföldi tőkeberuházások támogatási rendszerét. A főtulajdonos a gazdaságban az állam maradt, de szabadon engedte fejlődni a magántulajdonú gazdaságokat is.

A kormány kizárólag a makrogazdaság szintjén irányított és ellenőrzött.

A Kínai Állami Fejlesztési és Tervezési Bizottság, amely a korábbiakban a nemzetgazdaság központjaként minden gazdasági és pénzügyi folyamatot központilag irányított, fokozatosan adta át a piacirányítási és -igazgatási feladatokat. A vállalatok saját sorsuk irányítóivá váltak, ami egyre inkább elvezetett a tényleges kereslet-kínálati feltételek kialakulása révén a valós piachoz. A bizottság ma már a gazdasági fejlődés harmonizálását, a társadalmi stabilitás biztosítását tartja legfontosabb feladatának.

Egyébként e bizottság hozza meg a politikai döntést arról, hogy a nemzetgazdaság fejlődése, az iparágak szerkezete és a reformfejlődés miként legyen összhangban egymással.

Az 1997-es az ázsiai válság hatására a bizottság a megcsökkentett tőkeáramlás és export miatt állami kötvénykibocsátására tett javaslatot, kereskedelmi bankoktól gyűjtve forrást az elmaradt bevételek pótlására annak érdekében, hogy visszaszorítsa a külföldi pénzpiacokról való hitelfelvételt és ezáltal az ország kiszolgáltatottságát. Ennek a későbbiekben GDP-ben mért pozitív hatása 1,5%-os volt. A bizottság mint a makrogazdaság koordinátora a legfontosabb iparágak területén határozza meg a legfontosabb célokat, jelöli ki a prioritásokat és a különleges övezeteket, ösztönzi a termékek piacra jutását, vesz részt a műszaki-tudományos szempontból kiemelkedő jelentőségű övezetekkel kapcsolatos koordinációban. Övé az ellenőrzés joga a stratégiai iparágak és az egész társadalmat érintő projektek felett. Ugyanakkor a kommunális és az infrastrukturális beruházások esetében részt vesznek a projekttervezés előkészítésében és döntenek annak szükségességéről. Ha bármely beruházás külföldi tőkét igényel, ott a bizottság jóváhagyása nélkül nem jöhet létre ügylet.

1998-tól a fegyveripar kérdéseiben már nem a bizottság, hanem a honvédelmi bizottság dönt. A bizottságban – a korábbiakkal szemben – a politikusok már nem kapnak meghatározó szerepet. A bizottság 6 tagja miniszteri rangú, de elsődlegesen gazdasági és társadalomfejlesztési szakember. Ők kísérik figyelemmel a gazdaságfejlődést, és ők határozzák meg a mindenkori változás fő irányait.

A XV. Kongresszust követően döntő változás következett be a magánszektor megítélésében, 1998-ra befejeződött az intézményi reform. 1997-ben Hongkong, 1999-ben pedig Makaó vált ismét Kína részévé.

A külföldi tőkebefektetők beruházási kedvének megteremtése érdekében különleges fejlesztési övezeteket hoztak létre kijelölt területeken magas szintű infrastruktúra biztosításával, adókedvezmények garantálásával. 1980-ban 5 gazdasági övezetet, 1984-ben 14 tengerparti várost, később a nagy folyók deltatorolatában, majd a határterületeken lévő városokat nyitottak meg a befektetők előtt. Ily módon 53 ipari-fejlesztési, 32 gazdasági és technológiafejlesztési és 15 szabadkereskedelmi zóna vonzza a befektetőket a világon egyedülálló gyorsasággal és hatékonysággal fejlődő területekre.

Évente 30-50 milliárd USD összegben áramlik működő tőke az országba. A kizárólag külföldi tulajdonban lévő kb. 320 000 cég kb. 370 milliárd USD-t vitt eddig Kína területére, amely összegnek a kb. 15%-a a vállalkozások vagyonában törzstőkeként meg is maradt. Sanghajban kialakították a Pudong-övezetet. Itt pl. 50 évre a kormányzat bérbe adja az építési területeket annak érdekében, hogy a vállalkozó önmaga váljon jogosulttá az infrastrukturális beruházás megvalósítására. A pudongi terület négy zónára oszlik:

1. vámszabadterület,
2. exporttermelési terület,
3. külföldi ipari negyed és hightech park,
4. banki szabadkereskedelmi övezet.

Az adókedvezmények ugyanazok, mint az országban másutt, de a bankok becsalogatása Pudongban úgy történt, hogy 2 évre adómentességet, 2,5 évre 50%-os adókedvezményt kaptak. Pudongnak ugyanakkor különleges jogai vannak a befektetők tekintetében. Pl. könyvvizsgálati és jóváhagyási joguk van a 60 különböző országból létesített beruházások felett, a külföldi üzletemberek itt pénzügyi intézeteket is

alapíthatnak a vámkötelezettségek elengedése vagy csökkentése mellett, és a harmadik szektorban is indíthatnak vállalkozásokat. A 72 külföldi alapítású, itt működő bankból 18 külföldi bank megkapta a júannal való kereskedés jogát.

II.

Kína 1945-ben csatlakozott a Világbank csoport tagjához, az IBRD-hez és a Nemzetközi Monetáris Alaphoz (IMF), amelyeknek célja az újjáépítés és a fejlődés elősegítése volt kölcsönök nyújtásával, valamint termelési célú tőkebefektetések lehetővé tételével. Az IMF pedig a nemzetközi monetáris együttműködést, a nemzetközi kereskedelem térhódítását, az árfolyamok stabilitását, a nemzetközi tranzakciók keretében a multilaterális fizetési rendszer kidolgozását volt hivatva elősegíteni.

Kína 1969-ben lett a Világbank csoport másik tagjának, a Nemzetközi Pénzügyi Társaságnak (az IFC-) is a tagja, amelynek célja a kevésbé fejlett térségekben a magánvállalkozások termelékenységének javítása volt.

A Nemzetközi Fejlesztési Szövetséghez, az IDA- hoz, amely a világ elmaradott területein rugalmas és kedvező feltételek melletti pénzügyi támogatás biztosítását szolgálta, 1960-ban csatlakozott.

Az ázsiai és távol-keleti gazdasági növekedést és a gazdasági együttműködést befektetések létrehozásával, befektetési tervekben történő segédkezéssel és koordinációval segíteni akaró Ázsiai Fejlesztési Bankot létrehozó multilaterális egyezményhez való csatlakozás Kína részéről 1980-ban történt meg.

Az Államok és Nemzetek más Államokkal történő befektetési vitái rendezésére létrehozott egyezményben Kína 1993-ban vált Résztes Állammá. Ez az egyezmény hozott létre Washingtonban egy nemzetközi központot a nemzetközi befektetési viták kezelésére az egyeztetések és az arbitrázs lehetőségek e központon keresztül realizálása érdekében.

Kína éppúgy, mint Magyarország, 1985-ben jegyzett részvényt a Nemzetközi Beruházásbiztosítási Ügynökségben. Az Ügynökség célja a tagországok közötti termelő célú beruházások áramlásának elősegítése, a valutaátutalásból, -kisajátításból és hasonló intézkedésekből, szerződészegésből, háborúból és polgári zavargásokból eredő kocká-

zatok biztosítása. Egy adott beruházás biztosítása előtt az ügynökség meggyőződik a beruházás gazdasági megalapozottságáról, és szerepéről a fogadó ország fejlődésének elősegítésében, megfelel-e a beruházás a fogadó ország törvényeinek, összhangban van-e a beruházás a fogadó ország által kinyilvánított fejlesztési célkitűzésekkel és prioritásokkal, milyenek a feltételek a fogadó országban, beleértve a beruházásokkal kapcsolatos igazságos és méltányos elbánást és a megfelelő jogi védelmet..

Fentiekből következően Kína a világ fejlődésében is komoly szerepet vállaló, saját fejlődését is elősegítő, ugyanakkor a Kínában beruházóknak kellő biztonságot nyújtó, legmeghatározóbb multilaterális egyezmények részesévé vált.

Kínában 1984-ben a Kínai Népi Bank mint jegybank (amelynek valutatartaléka 1998-ban pl.145,1 milliárd USD volt) négy szakosított bank létesítésével, ill. újjászervezésével létrehozta a központi bankrendszert. Ide tartozott a Kínai Ipari és Kereskedelmi Bank, a Kínai Mezőgazdasági Bank, a Kínai Népi Építési Bank és a Kínai Bank. 1987 után újjászervezték a Közlekedési Bankot, a Kínai Hitelbankot, a Huaxia Bankot és a Guandong Fejlesztési Bankot. 1995 után létrehozták az Állami Fejlesztési Bankot, a Kínai Export–Import Bankot, a Kínai Mezőgazdasági Fejlesztési Bankot, az állami tulajdonú szakosított bankokat pedig állami tulajdonú kereskedelmi bankokká szervezték át. Kínában az ezredfordulón 19 bank, 430 pénzüintézet, 391 befektetési és tanácsadó társaság, 20 biztosító, 54 pénzügyi tanácsadó, 15 pénzügyi lízingcég, 95 brókerceg, 5229 városi és 50.745 falusi hitelszövetkezet végzett banktevékenységet, amelyek színvonalasabb szolgáltatását megalapozta az új hitel- és vagyonbiztosítási rendszer, valamint a kínai népi bank törvényének és kereskedelmi bank törvényének elfogadása és bevezetése.

A többszintű bankrendszer kialakulásával, a beruházások megélénkülésével a pénzpiac élete is pezsgőbbé vált. A bankok ez időszakban elsődlegesen a vállalatoknak, és nem az egyéneknek adtak kölcsönt.

Azoknál a cégeknél, amelyek a banknak eladósodtak, az állami elvárás alapján a bankok beléptek tulajdonosként a vállalatokba.

A bankokra vonatkozó jogszabályok szerint alapvető cél az önálló kockázatvállalás, a nyereségért, a veszteségért való önálló felelősség-

vállalás, az önfegyelem és az önellenőrzés. A jogszabályok tiltják a bankok törvényes üzletmenetébe való bármilyen beavatkozást, a fedezetlen hitelnyújtást, a hitelkeret bővítést, a pénzmosásban, korrupcióban való részvételt. A jogszabályok előírják a visszaéléseket megakadályozni hivatott belső ellenőrzési mechanizmusok tökéletes működtetését, a pénzmosás és a korrupció megakadályozását.

Kínában e mellett a jogalkalmazás irányt adó fóruma, a Legfelsőbb Bíróság – a joggyakorlat egységesítése érdekében – utasította az ország bíráit is, hogy összehatár függvényében alkalmazzák a sikkasztó tisztviselőkkel szembeni büntetéseket. Így a 0,5 millió jüan alatti összeget sikkasztók büntetése max. 10 év szabadságvesztés, a 0,5 és 2,5 millió jüan közötti összeget sikkasztókra 10 évtől életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés, míg 2,5 millió jüan feletti összeget sikkasztókra halálbüntetés vár.

A legtöbb ilyen típusú bűncselekményt a vám- és adóhivatalokban követik el.

A dél-kínai Santou-ban eddig 457 tisztviselőt mondtak ki bűnösnek 20 millió USD elsikkasztása miatt.

Kína elfogadta 129 másik országgal együtt a Pénzmosással Foglalkozó Nemzetközi Akciócsoport 40 ajánlását a pénzmosás elleni nemzetközi harc alapszabályaként, de kapcsolódott a terroristák finanszírozására vonatkozó Különleges Ajánlások egyezményéhez is. Az ajánlások előírják az ügyfelek azonosítását, az ügyfél és a fedezet-tulajdonos személyi azonossága megállapítását, a megfelelő nyilvántartás vezetését, a gyanús tranzakciók bejelentési kötelezettségét, a tulajdonjog valódisága vizsgálatát, a vállalati járművek ellenőrzését, a pénzmosással szembeni kötelezettségek alkalmazását a nem pénzügyi üzleti tevékenységekre és foglalkozásokra is.

A jogszabályok szerinti legnagyobb kockázat a politikailag érintett személyek, valamint a megfelelő banki és elektronikus, valamint egyéb nem személyes pénzügyi szolgáltatások vonatkozásában áll fenn.

Kína az ENSZ Nemzetek Közötti Szervezett Bűnözésről szóló Párlermói Egyezmény részeseként vállalta azt is, hogy biztosítja a pénzmosás elleni harcra kijelölt közigazgatási, szabályozó, jogalkalmazó és egyéb hatóságok tekintetében saját hazai jogának összhangba hozá-

talát a nemzetközi elvárásokkal, továbbá az információk folyamatos cseréjében való együttműködést.

Kína szándékában áll létrehozni egy nemzetközi központként funkcionáló pénzügyi nyomozó egységet a potenciális pénzmosásra vonatkozó információk összegyűjtésére, elemzésére és terjesztésére.

A pénzmosásra vonatkozó szigorú nemzetközi szabályokat már kiterjesztették többek között az ügyfelek részére pénzügyi tevékenységeket végző ügyvédekre is

Kína tehát államilag mindent megtesz azért, hogy a helyi vagy a nemzetközi bünszövetkezetek Kínát ne tekinthessék a pénzmosásra és a korrupció alkalmazására alkalmas országnak, és biztonságos, a nemzetközi jogszabályoknak megfelelő jogszabályi környezetben működjön a gazdaság.

Egyébként a kínai fizetőeszköz, a jüan még nem konvertibilis, mivel a kínai vezetés a pénzügyi rendszert még nem tekinti teljesen kiépültnek, a piacgazdaságot pedig még nem találja kellően stabilnak.

A bankszektor átalakulásának egyébként szükségszerű velejárója a tőzsdepiac fejlődése is. Kínában Shenzenben és Sanhghajban van tőzsde, az utóbbiban 900 olyan kínai cég papírjait forgatják, amelyből 50-et külföldi tőzsdéken is jegyeznek. A tőzsdék éves forgalma 20 milliárd USD.

1994-re kialakult az adórendszer új struktúrája. Bevezették a központi és a helyi adókat, továbbá a társasági és a személyi jövedelemadót, és az adókból származó éves árbevétel már a bevezetés időszakában is jóval meghaladja a külföldi tőkebefektetők éves befektetéseinek a 2,5-szeresét.

A kormánypolitika a cégek esetében ösztönzőket vezetett be annak érdekében, hogy az adózás utáni nyereség a cégek által önállóan választott új beruházásokba, új fejlesztésekbe visszafordításra kerülhessen. Ez alól kizárólag a egyes vállalati, ill. stratégiai beruházások jelentenek csak kivételt. A kínaiak eddig a világ 160 országában 5600 cégben 7 milliárd Ft tőkét fektettek be, elsődlegesen az importáruk beszerzése, illetve a kínai export elősegítése érdekében.

Kínában a privatizáció is a XV. Kongresszust követően indult meg. Ekkor csak a kis tőkés és eladósodott cégek kerültek kollektív tulajdonba.

Miután az új tulajdonosok első dolga a racionalizálás volt, és ez tömeges elbocsátást eredményezett, a további privatizáció során az állam a tömeges munkanélküliség növekedésének elkerülhetősége végett inkább átszervezi a nagyvállalatokat, azokat más vállalatokba beolvasztja, és gazdasági társaságokat hoz létre belőlük, semmint közvetlenül egyéni vagy kollektív tulajdonba adja őket.

A fizetésképtelenné vált vállalatokkal szemben ezért rendkívül nagy toleranciát mutatnak Kínában, és csak akkor számolják fel a céget, vagy értékesítik azt magántulajdonosnak, ha a munkahelyek javának megtartását biztosító átszervezési megoldások a gyakorlatban nem bizonyultak kellően hatékonyak.

A munkaképes korú lakosság 3%-át teszik ki a jegyzett munkanélküliek, míg további 10%-ot képez a nem regisztrált munkanélküliek száma. A munkanélkülivé vált dolgozók a korábbi munkahelyektől kapnak egy ideig támogatást, ezt követően pedig a területileg illetékes foglalkoztatási központok veszik át szerepüket, és segítézik a munkanélkülivé vált dolgozókat, fizetik biztosításukat, átképzésüket, és gondoskodnak új munkahelyeik megteremtéséről.

A kínai családtervezési politika a foglalkoztatás leglényegesebb alappillére.

Városokban „minden család egy gyermek”, vidéken, mezőgazdasági övezetben „minden család két gyermek” az alapelv. A második gyermek után 30.000 jüan fizetendő büntetesként akkor, amikor a létminimum 150 jüan, az átlagkereset pedig 800–1000 jüan.

A kínai gazdaság jelenlegi fantasztikus ütemű fejlődésére azonban veszélyt jelent az állami tulajdonú, jelentős részében veszteséges vállalatok újabb átalakítása és értékesítése, az emiatti foglalkoztatási és szociális biztonsági problémák, továbbá a bankok rosszul kihelyezett vállalati kölcsönei, illetve a magánszemélyek szükségszerűen előbb-utóbb megjelenő finanszírozása.

2002 novemberében a Kínát 53 éve irányító párt megvalósította forradalmi újítását, békés úton, előre eltervezetten végrehajtotta a hatalom- és nemzedékváltást. Ekkortól a Kína sikeres átalakulását levezénylő kommunista párt a kínai típusú szocializmus jelszavával nemcsak a munkásosztály, a parasztság, hanem a tőkésosztály képviselőjé-

vé is vált, ezzel pedig a tőkések párttagokká és a hatalmat gyakorló elit tagjaivá lettek.

Az elfogadott elvek szerint meg kell védeni minden jogszerű jövedelmet.

A kínai típusú szocializmus jelszava mögött egy modern piacgazdaság és egy jóléti társadalom kiépítése folyik, és a vezető élcsapat is egyre inkább néppárti jellegűvé válik.

A párt megnyitása elvezetett az ideológiai nyitás mellett azonban a társadalmon belüli érdek összeütközések elismeréséhez is.

A kongresszuson elfogadott program előírta a nemzeti jövedelem tízévenkénti megduplázódását, az ország világhatalommá tételét.

A belső feszültségek legfontosabbikaként kezelték az elmaradott nyugati térségek fejlesztési célját, a nemzetiségi és vallási feszültségek megszüntetését, a kommunista párt szociáldemokratizálását, a falusi és kerületi szintű választások rendszerének magasabb szintre vitelét, egy nyugati típusú, depolitizált államigazgatási apparátus megteremtését, a tartományok önállóságának növelését, egy szövetségi modell bevezetését. A kongresszus azonban még ennél is fontosabbnak találta a korrupció letörését a párt és a nép közötti kapcsolatok tönkretételének elkerülhetősége érdekében

III.

Magyarország és Kína közötti külkereskedelmünket az 1990. évi 12-es nemzetközi szerződés szabályozza.

A vámok, adók, adminisztratív vámszabályozások és eljárások esetében a felek a legnagyobb kedvezmény elve szerinti elbánást alkalmazzák egymással szemben. Az ettől való eltérést csak a más nemzetközi szerződésben, egyezményben rögzített kivételek (pl. határ menti árucseré-forgalomban, vámunióban, szabadkereskedelmi övezetben nyújtott- és nyújtható támogatások) képezik.

A két ország közötti kereskedelem e nemzetközi szerződés, valamint a konkrét ügyletek szerződő felei között megkötött megállapodások alapján bonyolódik. E szerződésekben az árakat a fő nemzetközi piacok árai alapján kell meghatározni, és a kereskedelem elszámolása konvertibilis devizában történik.

A két ország közötti kereskedelmi kapcsolatok fejlesztése érdekében a felek vásárok, kiállítások szervezésével kölcsönösen segítik egymást.

1975-től, ahogyan Kína felvette a diplomáciai kapcsolatot az Európai Unióval, egyre nagyobb számban jelentek meg Kínában a nagyberuházók, így az USA és Japán is. A külföldi befektetések leginkább az ipar területén számottevőek. A korábbiakban a kínaiak fenntartásokat fogalmaztak meg a vegyes vállalati koncepció tekintetében, azaz pl. 49%-ban maximalizálták a külföldi hányadot, illetve a befektetéseket nem engedték csak a kínai féllel együtt. E korlátozással időközben felhagytak. Célá vált minél több befektető megszerzése kiterjedt adókedvezmények biztosítása révén. Ugyan maradtak bizonyos korlátozások, így pl. földet csak a befektetés működéséhez ésszerűen szükséges mértékben lehet csak szerezni...

Ugyanakkor a Kínában működő külföldi tőkerészesedésű vállalatokra kivetett adók alacsonyabbak, mint más fejlődő országokban. Amennyiben pl. egy vegyes vállalat nyereségesé válik, onnantól kezdődően 2 évig teljes adómentesség, míg a következő 3 évben 50%-os adókedvezmény illeti meg. Az alacsony profitú iparágakban és a mezőgazdaságban, továbbá a fejlett technológiát alkalmazók vonatkozásában további adómentességet biztosít a kínai állam.

A különleges gazdasági övezetekben, a gazdasági és fejlesztési területeken és a tengerparti városokban az adómentes időszak után is alacsonyabb az adó, és tovább tart a kedvezményes időszak is. A külföldi és a belföldi vállalatok forgalmi adója ugyan azonos, de jövedelemadójuk különböző. A külföldi tőkéjű gazdasági társaságok esetében a jobb technológia és a magasabb technikai feltételrendszer miatt már nagyobb az igény a kvalifikált munkaerőre, mint a hagyományos területeken, és itt magasabb a munkaerő költsége is. Ezzel együtt azonban a kínai bérköltségek a harmadát teszik ki a magyarországi bérköltségszintnek.

A jogszabályok a befektetőknek biztosítják az általános nemzeti elbánást, azaz az olyan jogi és gazdasági környezetben való tevékenységet, mint amihez hozzászoktak a hitelszerzés, a beszerzések vagy az értékesítések területén. Ennek oka az, hogy minél jobb a külföldi tőkebefektető gazdasági pozíciója, annál jobban tudja enyhíteni a nagy lét-

számú lakosság foglalkoztatásával kapcsolatos gondokat. Kínán belül a különleges gazdasági övezetekben foglalkoztatott dolgozók bére az országos átlag két-, háromszorosa, de az e területen biztosított másfajta előnyök mégis magas profitrátát biztosítanak a külföldi befektetőknek.

Ugyan sok befektető tart még attól, hogy a jogrendszer nem kellően átlátható, túl nagy a korrupció és hogy a pártvezetés szubjektív döntéseivel – a nem kellő számú és nem kellően átláthatónak vélt objektív szabályozók hiánya miatt – önkényesen avatkozhat be a vállalatok gazdálkodásába, ennek ellenére a nagy számban megjelenő multi-, és transznacionális cégek tevékenységének Kínába áthelyezése nyilván azt látszik igazolni, hogy a félelmek megalapozatlanok.

A Kínában befektetett külföldi működő tőke 2003-ban elérheti az 50 milliárd USD-t, és a gazdasági növekedés üteme is várhatóan 8% körüli lesz.

IV.

Kína hazánkat a kelet-európai térség egyik legfejlettebb országának és emiatt egyik fontos partnerének tekinti.

A két ország közötti gazdasági kapcsolatok fejlesztéséhez szükséges szerződéses keretek adottak

Jelen érvényben lévő bilaterális megállapodások a következők.

Kereskedelmi megállapodás, beruházásvédelmi megállapodás, kettős adóztatást elkerülésére vonatkozó egyezmény, vámegyütműködési megállapodás, légi közlekedési megállapodás, jogsegélyegyezmény, műszaki-tudományos együttműködési megállapodás.

2001-ben létrejött a magyar Eximbank és a Bank of China között az a megállapodás, amely a magyar termékeket vásárló kínai vállalatok számára nyújtandó vevőhitelkeret folyósítására biztosít lehetőséget.

Hazánkban kínai adatok szerint 120 millió USD nagyságú kínai befektetés van jelen sok ezer kínai alapítású, többnyire ruha-, és cipőkereskedelemmel és vendéglátással foglalkozó gazdasági társaság révén. 50 kínai külkereskedelmi vállalat is létesített itt irodát. Létesült az utóbbi időben 2 kínai szálloda is. A napokban várható az átadása a 200 millió USD tőkebevonással létesített Asia Center elnevezésű bevásárlóközpontnak, amelyben elsődlegesen üzletek, irodák nyílnak, később termelő beruházások is megjelennek majd.

Ugyan Kínában is működik néhány, kb. 61 millió USD befektetési értékű magyar gazdasági társaság által alapított cég, azonban ezek többnyire a hazánkban működő kínai tulajdonú, de a hazai adóalanyiság miatt magyar gazdasági társaságnak minősülő cégek külföldi befektetései. E cégek a Kínában külföldi tőkebefektetőt megillető adózási kedvezményeket kívánják ily módon kihasználni.

Hazánk gazdasága az Európai Unióhoz történő csatlakozás esetén viszont az Unió területén kívülről érkező befektető számára nem lesz túl vonzó terület, mivel az adókedvezmények, a vám szabadterületi lehetőségek a hazánk által alkalmazandó nemzetközi jogszabályokból adódó kötöttségek miatt már nem lesznek biztosíthatóak a befektetők számára.

Amíg hazánkat elhagyják majd az adókedvezmények megszűnése miatt a multinacionális cégek, és a tőke természete miatt újak nem igazán települnek majd hazánkba a kedvezmények alkalmazásának tilalma miatt, addig a kínai kormány beruházást élénkítő kedvezményeivel, egyre kevésbé korrupt bürokráciájával, kisebb bér- és közteherrel sújtott, szorgalmáról és fokozott tűrőképességéről ismert munkavállalói körével egyre vonzóbb befektetési helyszínné válik majd nemcsak a multinacionális, hanem a jóval szerényebb volumenű tőke szempontjából is.

Kína kiváló marketingmunkájának köszönhetően befektetéseit nagy tartja titokban, a térségenként kínálkozó valamennyi befektetési lehetőségét a helyi önkormányzatok által összehangoltan kínai-angol nyelvű nyilvános tájékoztató anyagban közzé teszi, jelezve ezekben minden részletkérdésre kiterjedően és átláthatóan a befektetési lehetőséget, az adott támogatást, az ingatlan bérbevételének valamennyi alternatíváját évek és egyértelműen megadott számok tükrében, a befektetés igényelt bekerülési költségét, annak költségnemek szerint várható kiadásait, a reálisan tervezhető árbevételt és a várható profitot. A nyilvános ajánlatokat tartalmazó anyagok pontosan megjelölik a beruházások kínai bonyolítóit név és valamennyi utolérhetőség feltüntetése mellett.

Aki pedig nyilvánosan közzétett ügyintézőként premier plan-ban áll ország-világ előtt, az – nyilván a korrupciótilalmi rendelkezésektől való félelme miatt – nem akkor tesz valamit a külföldi befektető érde-

kében, ha megkapta „elvárt célprémiumát”, és később sem meri már sejtetni, hogy milyen vezetői szinten ki mindenki jó szándéka segítené működtetni a külföldi beruházását, hanem kötelességének érzi a minél gyorsabb és minél hatékonyabb ügymegoldást...

A befektetők az idegen nyelvi környezet ellenére könnyen tájékozódnak. Az információk nem informálisan terjednek. A köztudatban az általunk megszokottnál már jóval kevésbé van jelen a csak a „vesz-tegetési pénzekért” bármit elintézni tudó közhivatalnok.

Ezek azok a körülmények, amelyek a külföldi működő tőke be-áramlás szempontjából egyre szimpatikusabbá teszik a korábbiakban bürokráciájáról és korrupciójáról elhíresült Kínát.

V.

A 106/2002./V.14/, valamint a 107/2002/V.14./ Kormányrendelet szerint sem a hazánkba érkező kínai, sem a Kínába utazó magyar állampolgárnak nincs szüksége vízumra a 90 napot meg nem haladó beutazás és tartózkodás esetén. Ha azonban munkavégzés vagy jövedelem-szerző tevékenység folytatása a cél, akkor a magyar állampolgár vízummal, megfelelő anyagi fedezet igazolásával, érvényes visszautazásra is szóló repülőjegy felmutatásával úgy utazhat be Kínába, hogy útlevelének a beutazás tervezett időpontjától számítva még legalább fél évig érvényesnek kell lennie, és tartalmaznia kell legalább két üres oldalt. Az egyénileg utazónak a vízumkérelem benyújtásával egyidejűleg be kell mutatnia a szállodai szobafoglalásról szóló visszaigazo-lást, valamint egy bankszámla kivonatát, esetleg hitelkártyát, amellyel igazolni tudja, hogy Kína szárazföldi területein való tartózkodása alatt legalább 50 USD/fő/nap, Hongkongba utazása idejére legalább 100 USD/fő/nap pénzüsszeggel rendelkezik. A megbízólevélnek tartal-maznia kell a meghívó fél nevét, címét, telefonszámát, valamint a meghívónak hivatalos nyilatkozatban kell vállalnia, hogy az utazó ré-szére szállást és ellátását biztosít, és vállalja továbbá a tartózkodási költségek fedezését.

A munkavállalás céljából Kínába utazónak rendelkeznie kell a Kí-nai Népköztársaság Külföldi Szakértői Irodájának vagy a Kínai Nép-köztársaság Munkaügyi Minisztériumának engedélyével.

A Kínai Népköztársaság megbízólevél kiállítására feljogosított intézményei által kiállított hivatalos megbízólevéllel, valamint a Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának jegyzékével rendelkezőknek vízumügyintézés céljából 1 db fényképet, a megbízólevelet vagy jegyzéket és az útlevelüket kell átadniuk a nagykövetség konzuli osztályának.

Ha a kínai állampolgár kíván hazánkban munkát vállalni, akkor sem mentesül a vízumkötelezettség alól, ha hazánkban van Kínával vízummentességre vonatkozó megállapodása.

A kínai munkavállalónak tehát a munkavállaláshoz szükséges munkáltatójával munkaszerződést kötni, a beutazási és tartózkodási szabályokat betartani, beszerezni a munkavállalási engedélyt. A munkavállalási vagy vállalkozási céllal hazánkba érkezők többféle vízum valamelyikét igényelhetik.

Aki gazdasági társaságot akar alapítani, gazdasági célú tárgyaláson, vásáron vagy kiállításon akar részt venni, üzleti vízumot igényelhet. Aki érvényes munkavállalási engedély alapján munkavégzés céljából kíván Magyarországra utazni, az munkavállalási vízumot kaphat, ha az állandó vagy a szokásos tartózkodási hely szerint illetékes magyar külképviseleten benyújtja a vízumkérelmet, csatolja hozzá a magyarországi foglalkoztatási hely szerint illetékes munkaügyi hatóság által kiállított munkavállalási engedélyt, vagy az adóköteles jövedelemszerző tevékenységre vonatkozó, jogszabályban előírt hatósági igazolást. Az a külföldi, aki vagyon-, ill. jövedelemszerzésre irányuló, gazdasági, szellemi, művészi tevékenység folytatása, valamint munkavállalási engedélyhez nem kötött munkavégzés céljából kíván beutazni és Magyarországon tartózkodni. A kérelemhez itt is mellékelni kell a fogadó jogi személy meghívását, felkérését vagy igazolását, ill. a gazdasági tevékenység gyakorlásához szükséges cégbírósi bejegyzési eljárás megindításáról szóló okiratot.

A munkavállalás vagy vállalkozás céljából hazánkba érkező külföldi általában 90 napnál több időt kíván hazánkban eltölteni vízummal, a magyarországi tartózkodás ideje alatt és az azt követő 6 hónapig érvényes útlevéllel, magyarországi megélhetést biztosító anyagi eszközökkel, magyarországi lakással, valamint a tovább- vagy visszautazáshoz szükséges feltételekkel kell rendelkezzen ahhoz, hogy tartózkodási engedélyt kapjon.

Aki hosszabb távra tervezi magyarországi tartózkodását, a bevándorlási engedély megszerzésével mentesülhet a tartózkodási és munkavállalási engedélyek meghosszabbításával kapcsolatos procedúra alól, hiszen személyi igazolványt kap, így munkavállalási engedély nélkül is vállalhat munkát és a személyi igazolványát sem kell évente érvényesíttetnie.

Bevándorlási engedélyt az a külföldi kaphat, aki beutazásától számítva legalább 3 éven át megszakítás nélkül jogszerűen tartózkodik Magyarországon, valamint magyarországi lakóhelye és megélhetése biztosított.

A 8/1999/XI.10/ SZCSM rendelet szerint a munkáltató csak olyan külföldivel létesíthet munkaviszonyt, aki munkavállalási engedéllyel, valamint munkavállalás céljából kiadott vízummal vagy tartózkodási engedéllyel rendelkezik. A külföldiek magyarországi munkavállalásának engedélyezésére vonatkozó szabályok megtartását a munkaügyi központ keretében működő megyei munkabiztonsági és munkaügyi felügyelőségek ellenőrzik.

Amennyiben ennek eredményeképpen azt állapítják meg, hogy az engedélyben foglaltaktól eltérő munkakörben vagy munkahelyen foglalkoztatják a külföldit, az illetékes munkaügyi központ visszavonja az engedélyt. Az a munkaadó, aki munkavállalási engedély nélkül foglalkoztat külföldit, köteles befizetni az engedély nélkül alkalmazott külföldinek – a foglalkoztatása megkezdésétől engedély nélkül foglalkoztatása megállapításáig – kifizetett munkabér kétszeresét a Munkaerőpiaci Alap foglalkoztatási alaprészébe.

Az engedély iránti kérelem benyújtása előtt a foglalkoztatónak munkaerőigénybejelentést kell tennie, fő szabályként annak a munkaügyi központnak a kirendeltségénél, amelynek területén a külföldit foglalkoztatni akarja. Az engedélyeknek 3 típusa van: egyéni, csoportos keretengedély, valamint csoportos keretengedélyen alapuló egyéni engedély.

Az egyéni munkavállalási engedélyben a munkaügyi központ meghatározza, hogy a külföldi mely foglalkoztatónál, melyik munkahelyen, milyen tevékenység, ill. munkakör keretében és milyen időtartamban foglalkoztatható.

A külföldi munkavállalónak ismernie kell a hazai idegenrendészeti törvényt. Ha ugyanis egy külföldi az előírt hatósági engedély nélkül Magyarországon munkát vállal, vagy más adóköteles jövedelemszerző tevékenységet folytat, a beutazás vagy a tartózkodási jogosultság megszerzése érdekében az eljáró hatósággal hamis adatot vagy valótlan tényről közöl, vagy a tartózkodása a nemzetbiztonságot, a közbiztonságot, a gazdasági rendet, a közegészséget vagy az emberi környezetet sérti vagy veszélyeztet, azzal szemben beutazási vagy tartózkodási tilalom rendelhető el.

Sokat segítene a külföldiek más országokban történő foglalkoztatásánál, ha a munkavállalók ismerhetnék azon szakmai nyilvántartásokat, amelyekből megállapítható lenne, hogy mely foglalkozások vonatkozásában kizárt a munkavállaló foglalkoztatása, ill. mely területeken tartanak igényt esetlegesen és kb. milyen számban új és akár külföldi munkaerőre.

A fentiek azt igazolják, hogy kölcsönösen kemények a szabályok egymás országában bármilyen jogcímen való tartózkodás esetére. A részletes szabályozás azonban azt is bizonyítja, hogy hiteles és alapos tájékoztatás esetén komoly garanciák biztosítják a munkavállaló, vagy a befektető másik fél országában való jogait és egyben kötelezettségeit is.

A Magyar Köztársaság Kormánya és a Kínai Népköztársaság Kormánya 1992-ben Pekingben írta alá a kettős adóztatás elkerülésére és a jövedelemadók területén az adóztatás kijátszásának a megakadályozására vonatkozó egyezményét, amelyet az 1999. évi XV. törvény iktatott a hazai jogrendbe.

1. A törvény szerint Kína esetében a kettős adóztatás a következőképpen kell elkerülni:
 - ha a Kínában illetőséggel bíró személy jövedelmet élvez Magyarországról, ennek a jövedelemnek az Egyezmény rendelkezései értelmében Magyarországon fizetendő adója beszámítható az erre a személyre kivetett kínai adóba. A beszámított összeg azonban nem haladhatja meg az erre a jövedelemre a kínai adójogszabályok és rendelkezések értelmében megállapított kínai adó összegét;
 - ha a Magyarországról élvezett jövedelem olyan osztalék, amelyet egy Magyarországon illetőséggel bíró társaság fizet egy Kí-

nában illetőséggel bíró társaságnak, amely az osztalékot fizető társaság részvényeinek legalább 10%-át birtokolja, a beszámításkor figyelembe kell venni az osztalékot fizető társaság által jövedelme után Magyarországon fizetett adót.

2. Magyarország esetében a kettős adóztatást a következőképpen kell elkerülni:

- ha a Magyarországon illetékességgel bíró személy olyan jövedelmet élvez, amely az Egyezmény rendelkezései szerint Kínában adóztatható, Magyarország ezt a jövedelmet mentesíti az adóztatás alól;
- ha a Magyarországon illetékességgel bíró személy olyan osztalékot kap, amely Kínában adóztatható, Magyarország le fogja vonni ennek a személynek a jövedelme után beszedendő adóból azt az összeget, amely megfelel a Kínában fizetett adónak. Az így levont összeg azonban nem haladhatja meg a levonás előtt megállapított magyar adónak azt a részét, amely a Kínából kapott erre az osztalékra esik;
- ha az egyezmény bármely rendelkezése szerint valamely, Magyarországon illetőséggel bíró személy által élvezett jövedelem mentes az adóztatás alól Magyarországon, Magyarország ennek a személynek a többi jövedelmére történő adó megállapításnál figyelembe veheti a mentesített jövedelmet;
- a Kínában kifizetett adó minden esetben 20%-os mértékűnek tekintendő.

E jogszabály természetesen szabályozza az ingatlanvagyonból, a vállalkozási nyereségből, hajózásból és légi szállításból, a kapcsolt vállalkozásokból, az osztalékból, a kamatból, a licencdíjből, az elidegenítésből, a szabad foglalkozásból, a nem önálló munkából, a nyugdíjből, az igazgatósági, a művészeti és sporttevékenységből, a közszolgáltatásból és egyéb tevékenységből eredő jövedelmet, a tanárok, kutatók, tanulók jövedelmeit.

Fentiek egyértelműen igazolhatják számunkra, hogy a Kínai Kommunista Párt makrogazdasági méretekben irányított, sajátosan kínai szocialista piacgazdaságon alapuló, kizárólag a nemzetgazdasági érdek elsődlegességét és a szociális szempontokat mérlegelő gazdaságpolitikája, annak befektetést ösztönző szempontrendszer, a multi- és

bilaterális megállapodások kiterjedt körén alapuló kínai gazdaságdiplomácia olyan jogi, gazdasági és szociális környezetet alapozott meg, amelynek jól kiszámítható, megnyugtatóan tervezhető feltételei közepette tőkeszegény gazdaságunk komoly hozzáadott értékkel rendelkező jogalanyai is megnyugtató befektetési vagy munkavállalási lehetőséget találhatnak maguknak Kínában. Ugyanakkor a kínaiak hazánkban a befektetésvédelem biztonságában rajtunk keresztül közvetlenül érzékelhetik az Európai Unió gazdasági és jogi elvárásrendszerét és élvezhetik majd kizárólagos külföldi tulajdonú, de magyar gazdasági társaságként az Európai Unió adta előnyöket és a hátrányokat is.